

miş, bu sebeple yaşlılık döneminde de hadis toplamış ve daha önce yazdığı birçok hadisin âlî isnadıyla karşılaştıkça onları tekrar tekrar yazmıştır. Serrâc hadis ilmindeki derinliği yanında kıraat ilmiyle de meşgul olmuş, Ali b. Hamza el-Kisâî'nin kıraatini talebesi Ebû'l-Kâsım Humeyd b. Rebî'î'le almış, kendisinden de Muhammed b. Hasan en-Nakkâş rivayet etmiştir (İbnü'l-Cezerî, II, 97). Mezhebi hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamakla birlikte İmam Mâlik'in 70.000 meseleyle ilgili görüşünü bir eserde toplaması (Hatîb, I, 251) bu mezhebi benimsediğini düşündürmektedir. İyiliği emretme ve kötülükten sakındırma konusundaki hassasiyetiyle de bilinen Serrâc, Rey ekolünün görüşlerine itibar etmez, Kur'an'ın mahlûk olduğunu söyleyen fırka mensuplarına şiddetle karşı çıkardı. Özellikle Kur'an ve Sünnet çizgisinden ayrıldığını düşündüğü gruplara karşı tavrı almış ve bu eğilimde olan öğrencilere hadis rivayet etmemiştir.

Eserleri. 1. el-Müsned. Ziyâeddin el-Makdisî tarafından Serrâc'ın talebesi Ebû'l-Hüseyin Ahmed b. Muhammed el-Haffâf'ın rivayetine dayanarak kaleme alınan bir eserdir. Konulara göre tasnif edilmekle birlikte rivayetler senedleriyle zikredildiği için bu adla anılmıştır. Tahâret ve abdest bahislerine dair altı bölümden sonra tamamı namaz konusuyla ilgili olan eser 1574 hadisi ihtiva etmektedir (nşr. İrşâdü'lhak el-Eserî, Faysalâbâd, ts.; nşr. Ahmed Fethî Abdurrahman, Beyrut 1426/2005). **2. Hadîşü's-Serrâc.** Serrâc'ın rivayetlerinden meydana gelen eseri Horasanlı muhaddis Zâhir b. Tâhir kaleme almıştır. Çoğu namaza dair 2746 rivayeti içeren eserde herhangibir tertip gözetilmemiştir. Eseri neşreden (I-IV, Kahire 1425/2005) Ebû Abdullah Hüseyin b. Ukkâşe b. Ramazan, IV. ciltte ilk üç ciltte geçen hadisleri sahâbî müsne-di tertibine göre yeniden tasnif etmiş ve bu cilde *el-İbtihâc bi-et-râfi eḥâdîsi's-Serrâc* adını vermiştir. Nâsir, Ekrem es-Sindî (Ekrem Hüseyin Ali) tarafından *el-Fevâ'id mine'l-Müstahrec 'alâ Şaḥîhi Müslim li's-Serrâc* adıyla tahkik edilip el-Câmiatü'l-İslâmiyye'ye doktora tezi olarak takdim edilen ve ardından yayımlanan esere (Medine 1406) bu ismin niçin verildiğini anlayamadığını, Serrâc'ın *el-Müstahrec 'alâ Şaḥîhi Müslim*'inin bundan farklı bir çalışma olduğunu söylemiştir (*Hadîşü's-Serrâc*, neşredenin girişi, I, 212). **3. Cüz'ü'l-Beytûte.** Serrâc'ın, evinin önünde bir gece bekleyen talebelerine rivayet ettiği eser âlî isnadlı kırk bir hadis ihtiva eden cüz olup

hadisler arasında konu bütünlüğü yoktur. Sabahattin Yıldırım tarafından *Ebû'l-Abbâs es-Serrâc ve 'Beytûte' Diye Meşhur Hadis Cüz'ü* adıyla yüksek lisans tezi olarak hazırlanan eser (1987, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü) birkaç defa yayımlanmıştır (nşr. Ebû'l-Eşbâl ez-Züheyrî, Kahire 1408; nşr. Hasan el-Mendûh, Kahire, ts.). Serrâc'ın bunların dışında *et-Tefsîr, et-Târîh, el-Emâli, el-Müstahrec 'alâ Şaḥîhi Müslim, el-İḥve ve'l-eḥavât ve Hadîşü Kuteybe b. Sa'îd* adlı eserlerinin olduğu belirtilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Serrâc, *Müsned* (nşr. Ahmed Fethî Abdurrahman), Beyrut 1426/2005, neşredenin girişi, s. 3-9; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerḥ ve't-ta'dîl*, VII, 196; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Tecdüdd), s. 172; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, I, 248-252; Ebû Ya'lâ el-Halîfî, *el-İrşâd fi ma'rifeti 'ulemâ'l'l-hadîş* (nşr. M. Saîd b. Ömer İdrîs), Riyad 1409/1989, III, 828-830; Zâhir b. Tâhir, *Hadîşü's-Serrâc* (nşr. Ebû Abdullah Hüseyin b. Ukkâşe b. Ramazan), Kahire 1425/2005, neşredenin girişi, I, 21-41, 207-215, 299-301, 311-318, 321-322; Sem'ânî, *el-Ensâb*, VII, 65-66; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam* (Atâ), XIII, 252-253; Zehebî, *A'lâmü'n-nübela'*, XIV, 388-398; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 731-735; Sübkî, *Ta-bakât* (Tanâhî), III, 108-109; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-Nihâye*, II, 97; Kays Âl-i Kays, *el-İrâniyyûn*, II/2, s. 364-367.

ERDİNÇ AHATLI

SERRÂC, Yahyâ b. Ahmed (يحيى بن أحمد السراج)

Ebû Zekeriyâ Yahyâ
b. Ahmed b. Muhammed
es-Serrâc el-Fasî
(ö. 805/1402)

Hadis âlimi.

Fas'ta doğdu. Himyer kabilesinden olup Endülü's'e yerleşen atalarına nisbetle Himyerî, ailesi Endülü's'ün güneyinde bulunan Runde (Ronda) şehrinden Fas'a göç ettiği için Rundî, Berber asıllı Nefze kabilesi arasında yaşadığı için Nefzî nisbeleriyle de anılmıştır. Kaynaklarda bilgi bulunmamakla birlikte "eyerci" anlamına gelen Serrâc lakabını atalarından birinin veya kendisinin bu işi yapmış olmasından dolayı aldığı düşünülebilir. Serrâc ilk eğitimine Fas'ta babasının yanında başladı. Daha sonra ilmi seyahatlere çıktı. İbnü'l-Kâdî'nin kendisini "rahhâle" diye tanıtmayı (*Düretü'l-ḥicâl*, III, 335) Endülü's ve Mağrib'de pek çok yeri dolaştığını göstermektedir. İbnü'l-Hâc el-Billîkî, Ebû Abdullah Muhammed b. Saîd er-Ruaynî, Ahmed b. Kâsım b. Abdurrahman el-Kabbâb, Ebû Saîd Muhammed b. Abdülmüheymin el-Hadramî, Ebû

Saîd Ferec b. Kâsım b. Lüb el-Girnâtî, Ali b. Muhammed el-Huzâî, İbn Abbâd er-Rundî, Nübâhî, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdülmelik el-Mentûrî gibi kişilerle görüştü ve bunlardan hadis ve fıkıh başta olmak üzere çeşitli ilimler tahsil etti. Bu arada hocası İbn Abbâd er-Rundî'nin yanında tasavvuf eğitimi aldı. İbnü'l-Kâdî, Mağrib bölgesinde onun el yazısının bulunmadığı kitabın az olduğunu, dolayısıyla Serrâc'ın bu bölgedeki kütüphanelerde mevcut kitapların tamamına yakınına incelediğini söyler (*Cezvetü'l-iktibâs*, II, 539).

İlmi seyahatlerini tamamladıktan sonra Fas şehrine yerleşen Serrâc burada özellikle hadis rivayetiyle meşgul oldu. Senedle hadis rivayetinin azaldığı bu devirde isna-da büyük önem verdi; döneminde hadis ilminin zirvesi kabul edildi. Abdülhay el-Kettânî'nden "Fas ve Mağrib'in müsni-di" diye söz eder (*Fihrisü'l-feḥâris*, II, 993). Serrâc 805 (1402) yılında Fas'ta vefat etti ve şehrin Fütûh adıyla bilinen kapısının iç tarafına, kendisine tasavvufî âdâb ve erkân konularına dair pek çok mektup yazmış olan hocası, Şâzelî şeyhi İbn Abbâd er-Rundî'nin yanına defnedildi. Önceleri etrafı duvarla çevrili olan kabri daha sonra türbe haline getirilmiştir. Ölüm tarihi 803 (1400) olarak da zikredilmiştir.

Serrâc'ın *Fehrese* (*Fihrist*) dışında bir eseri bilinmemektedir. Hocaları ile onlardan okuduğu kitapları tanıtan ve bir kısmı günümüze ulaşan (Brockelmann, *GAL*, II, 318) iki ciltlik bu eser hadis ve hadisçilerin fazileti, hadis öğrenmenin ve rivayet etmenin gerekliliği, hadis öğrenme yolları ve icâzetle hadis almanın önemi gibi konularla başlamakta; müellifin istifade ettiği hocaların adları, okuduğu kitaplar ve bunlara dair isnadlarla devam etmektedir. *Fehrese*'nin müellif hattıyla olan nüshasının bir cildini gördüğünü söyleyen Abdülhay el-Kettânî'ye göre Faslı âlimler tarafından konuya dair kaleme alınan eserlerin en kapsamlısı bu çalışmadır (*Fihrisü'l-feḥâris*, II, 994). İdrîs b. Mâhî el-İdrîsî el-Hasenî eseri iki cüz halinde ihtisar etmiştir (Abdüsselâm b. Abdülkâdir İbn Sûde, II, 310).

BİBLİYOGRAFYA :

Süyûtî, *Lübbü'l-Lübâb fi tahrîri'l-ensâb* (nşr. M. Ahmed Abdülazîz – Eşref Ahmed Abdülazîz), Beyrut 1411/1991, I, 259, 359; II, 301; İbnü'l-Kâdî, *Düretü'l-ḥicâl*, III, 335; a.mlf., *Cezvetü'l-iktibâs*, Rabat 1974, II, 539; Ahmed Bâbâ et-Tinbuktî, *Neylül-ibtihâc* (nşr. Abdülhamîd Abdullah el-Herâme), Trablus 1408/1989, II, 634; Brockelmann, *GAL*, II, 318; *Suppl.*, II, 344; Abdüsselâm b. Abdülkâdir İbn Sûde, *Delîlû mü'errri'l-Mağribi'l-akşâ*, Dârülbeyzâ 1965, II, 310; Abdülhay el-

Kettânî, *Fihristü'l-fehâris*, II, 993-994; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe* (Özbek), s. 313; a.mlf., *Selvetü'l-enfâs* (nşr. Abdullah Kâmil el-Kettânî v.dğr.), Dârülbeyzâ 1425/2004, II, 159-160; Mustafa Kara, "İbn Abbâd er-Rundî", *DİA*, XIX, 267.

HAYATÎ YILMAZ

SERSEM ALİ BABA TEKKEŞİ

(bk. HARÂBÂTÎ BABA TEKKEŞİ).

SERTOĞLU, Midhat

(ö. 1995)

Devlet arşivleri genel müdürü,
tarihçi ve gazeteci.

1329 r. (1913-14) yılında İstanbul'da doğdu. Babası tüccar ve kitapçı Selâmi Bey, annesi Sıdika Hanım'dır. Ailesi 1907'de Saraybosna'dan göç ederek önce Kozan'a, daha sonra İstanbul'a yerleşti. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladı. Lise öğrencisi iken 1933'te gazeteciliğe başlayarak *Hergün*, *Haber* ve *Vatan* gazetelerinde çalıştı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne kaydoldu. Aynı zamanda Arap-Fars filolojisi, felsefe tarihi, pedagoji ve daktik okuyarak 1941'de mezun oldu. Kısa süre Gedikpaşa Ortaokulu'nda Türkçe ve Taksim Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yaptı. Devlet Arşivleri Umum Müdürlüğü'nde aday memur olarak göreve başladı. 1941-1944 yılları arasındaki askerlik hizmetinin ardından eski görevine döndü. 13 Şubat 1945'te asaleten tayini yapıldı. 22 Mayıs 1947'de arşiv şefi, 20 Aralık 1954'te arşiv uzmanı, 16 Aralık 1955'te umum müdür muavini-telhis işleri müdürü, 1958'de umum müdür vekili ve nihayet 18 Nisan 1960'ta arşiv umum müdürü oldu. Kendi isteğiyle 15 Ağustos 1973'te emekli oluncaya kadar bu görevinde kaldı. 1961-1971 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sonçağ Tarihi ile Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi kürsülerinde ders verdi.

Sütlüce Hasîrîzâde Sa'dî Tekkesi'nin son şeyhi Mehmed Elif Efendi'nin torunu ve Şeyh Yûsuf Zâhir Efendi'nin kızı Beşîre Hanımefendi ile evliliğinden Afife adında bir kızı olan Midhat Sertoğlu aynı zamanda çeşitli gazete ve dergilerde yazıyordu. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nden emekli olduktan sonra *Hayat* dergisinde çalışmaya başladı ve *Hayat Tarih* dergisinin yayın sorumlusu oldu. 1978'de *Hürriyet* gazetesine girdikten sonra bu gaze-

tenin çıkardığı *Yıllar Boyu Tarih* dergisinin yayın danışmanlığını yaptı. 1985'te buradan ayrılarak bir süre Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nde danışmanlık görevinde bulundu. Bu görevinden ayrılınca bütün vaktini yazı çalışmalarına ayırdı. 29 Mart 1995'te öldü ve Çamlıca Mezarlığı'nda toprağa verildi. Arapça, Farsça, Fransızca ve Sırpça bilen Midhat Sertoğlu son derece kibar ve kültürlü bir kişiydi. Talebeleri ve genç arşiv elemanlarıyla yakından ilgilenir, onların iyi birer araştırmacı olmaları için gayret gösterirdi.

Eserleri. *Atatürk Hayatı ve Şahsiyeti* (İstanbul 1953), *Muhteva Bakımından Başvekâlet Arşivi* (Ankara 1955), *Resimli Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi* (İstanbul 1958), *Mufassal Osmanlı Tarihi* (V ve VI. ciltler, İstanbul 1962-1963), *Atatürk ve İslâmiyet* (İstanbul 1968), *Resimli Büyük İstanbul Ansiklopedisi* (İstanbul 1968), *Peygamberler Tarihi* (İstanbul 1969), *Türkiye'nin Problemleri* (Ankara 1969), *Evlîyalar Tarihi* (İstanbul 1970), *Osmanlı Sarayında Entrikalar Ansiklopedisi* (İstanbul 1970), *Türk Zaferleri Ansiklopedisi* (İstanbul 1972), *Osmanlı Padişahları* (İstanbul 1973), *Tanzimat Devrimi* (İstanbul 1973), *Leylâ ile Mecnûn* (İstanbul 1974; Fuzûlî'nin eserinin yeniden yorumudur), *Osmanlı Türklerinde Tuğra, Başlangıcı ve Gelişmesi* (İstanbul 1975), *Osmanlı Sarayı'nda Bir Gün* (İstanbul 1976), *Fatih ve İstanbul'un Fethi* (*Fetih ve Fâtiha* adıyla, İstanbul 1986), *Osmanlı Kıyafetleri* (Fenerci Mehmed Albümü, İstanbul 1986), *Osmanlı Tarih Lügati* (İstanbul 1986), *Dördüncü Murad* (Ankara 1987), *İstanbul Sohbetleri* (İstanbul 1992), *Paşalar Şehri İstanbul* (İstanbul 1993), *Tarihten Sohbetler* (Ankara 1994). Ayrıca Hüseyin Tûğî'nin *Musibetnâme* (*Tûğî Tarihi*) adlı eserini *İbret-nümâ* adıyla neşretmiştir (*TTK Belleten*, XI/43 [1947], s. 489-514). Midhat Sertoğ-

lu'nun 3000'e yakın makalesi çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmış, on beş tarihî romanı *Son Posta*, *Son Telgraf*, *Tercüman* ve *Akşam* gazetelerinde tefrika edilmiş, şiirleri de basılmıştır (*Şiirler*, İstanbul 1994).

BİBLİYOGRAFYA :

Midhat Sertoğlu özlük dosyası, İstanbul Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı; İhsan Işık, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, Ankara 2006, VIII, 3170; "Sertoğlu (Mithat)", *ML*, XI, 212; "Sertoğlu (Mithat)", *Büyük Larousse*, İstanbul 1986, XVII, 10381.

CEVDET KÜÇÜK

SERÜCÎ

(السروجي)

Ebü'l-Abbâs Şemsüddîn Ahmed b. İbrâhîm b. Abdilgâni el-Harrânî es-Serûcî (ö. 710/1310)

Hanefî fakihi.

637'de (1239) Harran civarında Serûc'a bağlı Besûne beldesinde dünyaya geldi. Doğum tarihi 639 olarak da kaydedilmektedir. Kahire'de öğrenim gördü. Hılâtî, Ebû'r-Rebî' Sadreddin Süleyman b. Vühayb el-Ezraî, Şerefeddin İbn Dihye gibi âlimlerden ders aldı. Önceleri Hanbelî fıkhi okurken daha sonra Hanefî mezhebine geçerek bu mezhebin fikhını öğrenmeye başladı ve *el-Hidâye*'yi ezberledi. Fıkıh ve özellikle hilâf ilmi yanında hadis, kıraat, kelâm, Arap dili ve edebiyatı alanındaki bilgisiyyle tanındı. 691 (1292) yılında Kahire'de Hanefî kâdîkudâtılığına tayin edildi ve Memlûk sultanları el-Melikü'l-Eşref Halîl b. Kalavun, el-Melikü'n-Nâsır Muhammed b. Kalavun ve el-Melikü'l-Âdil Ketboğa zamanlarında bu görevi sürdürdü. el-Melikü'l-Mansûr Lâçin hükümdar olunca 696'da (1297) görevinden alındıysa da iki yıl sonra Muhammed b. Kalavun'un ikinci defa yönetimi ele geçmesiyle aynı göreve döndü. II. Baybars döneminde bu görevde kalan Serûcî, Muhammed b. Kalavun'un üçüncü saltanatında azledildi (709/1310). Kadılığı sırasında cesareti, hediye kabul etmemesi, kararlarında makam ve mevkiye önem vermemesiyle tanındı. İbn Tolun Camii ile Nâsiriyye, Sâlihiyye, Süyûfiyye ve Ezkeşiyye medreselerinde ders verdi. Birçok ülkeden talebeler geliyor ve kendisine fetva soruluyordu. Alâeddin İbn Babalan, Tâceddin İbn Mektûm el-Kaysî, İbn Abdülhak el-Vâsrî, Fahreddin Osman b. İbrâhîm et-Türkmânî ile oğulları Alâeddin

Midhat
Sertoğlu